

Uit de praktijk: Ontucht met minderjarigen in een commune?°

J. Frenken*

Bijna twee jaar geleden deed Justitie met een forse politiemacht een inval in een Rotterdamse woongroep. Er waren verdenkingen van ontucht met kinderen en het vermoeden dat er kinderporno werd geproduceerd. Wij onderzochten op verzoek van de rechter-commissaris het geval. Ons rapport geeft een beeld van de vage grenzen tussen ontucht met minderjarigen en een verantwoorde seksuele voorlichting in een voor velen afwijkende opvoeding.

De conclusie rechtvaardigt de indruk over de zware ingreep van justitie: overheidsterreur. In september 1987 kwam de uitspraak van het gerechtshof: vrijspraak. Er was dus ook volgens de rechters geen sprake geweest van ontucht.

Justitie viel op vrijdag 26 april 1985 de woongroep binnen met enkele tientallen agenten. Zes volwassen leden van de groep, een man en vijf vrouwen, werden gearresteerd. Vijf kinderen – twee jongens en drie meisjes van 4 tot 8 jaar – werden van de kleuter- en lagere school gehaald, door de politie verhoord en gedurende enkele weken in een kindertehuis geplaatst. Pas een week en een kort geding later mochten de ouders een bezoek brengen aan de kinderen.

De motivatie: ernstige verdenking dat de volwassen leden van de groep ontucht hebben gepleegd met de kinderen en het vermoeden dat er kinderporno werd geproduceerd. De basis: de verklaring van een getuige die informatie uit de tweede hand had en een anoniem telefoongesprek dat bij de woongroep binnenkwam en door de politie is afgeluisterd.

De zaak is interessant. Niet alleen omdat eruit blijkt dat justitie als een oli-

* Bijzonder Hoogleraar Seksuologie, Academisch Ziekenhuis Leiden, Wetenschappelijk Medewerker NISSO, Da Costakade 45, 3521 VS Utrecht.

° Geaccepteerd 30 juni 1987.

fant de porseleinkast is binnengestapt, maar ook omdat de casus een kijkje geeft in het grensgebied tussen ontucht met minderjarigen en normale liefde tussen ouders en kinderen.

Wij maakten ons *'Rapport omtrent een onderzoek naar de gevolgen van de opvoedingsmethode, met name de seksuele voorlichting en betrokkenheid, toegepast op kinderen van een woongroep te Rotterdam'* in opdracht van de rechter-commissaris. Wij voerden gesprekken met de ouders en de kinderen, bestudeerden alle processtukken en spraken met enkele bij de zaak betrokken politiefunctionarissen.

De gewraakte feiten

Het proces-verbaal van de politie bevat een soort afstandstabel, waarin de verdenkingen zijn verrat. De ouders staan horizontaal, verticaal de getuigende kinderen, vier tot acht jaar oud . . . '(naam zoon) heeft hem (vader) over zijn P gewreven en is door hem over zijn P gewreven', zo valt te lezen.

In het vakje ernaast staat dat het jongetje door zijn moeder over zijn P is gewreven, haar borsten en haar K heeft gestreeld.

De tabel telt 20 van dergelijke handelingen – los van wat de kinderen hebben gezien of gehoord – die geput zijn uit hun verklaringen. Over omstandigheden, plaats en tijd vermeldt dit schema niets. Voltrokken de liefkozingen zich in bad of voor het slapen gaan? Of kan justitie alleen al het betasten van geslachtsdelen volgens de letter van de wet beschouwen als ontucht?

De woongroep tekende vorig jaar bezwaar aan tegen de dagvaarding van de justitie. De raadkamer van de rechtbank schrapte op 2 juni 1986 vijf van de zeven ten laste gelegde feiten. Al eerder had het Openbaar Ministerie de zaken tegen vier van de vijf vrouwen geseponeerd.

Laten we beginnen met het enige dat in de dagvaarding van justitie is overgebleven na het verhoren van ouders en kinderen en het doorspitten van getuigenverslagen, brieven, foto's, dagboeken en videobanden: dochtertje en zoontje houden even (een halve minuut) de penis van de vader vast en het zoontje is gedurende enkele seconden met zijn penis in of tegen de vagina van de moeder geweest. Gebeurd tijdens de vakanties.

De context van de feiten

Het rapport: 'De verdachten hebben ons inziens adequaat gereageerd op de nieuwsgierigheid van de kinderen. De handelingen vonden plaats in een

aannemelijke pedagogische context, hoe afwijkend die seksuele opvoeding ook is in de ogen van de meeste Nederlanders. Typisch voor opvoedingshandelen is dat het in principe openbaar is voor de gezinsleden en bespreekbaar tussen de ouders en kinderen onderling. Dat bleek hier het geval. Juist afgedwongen geheimhouding over seksuele gebeurtenissen tussen de volwassene en het kind maakt ze onpedagogisch en is schadelijk voor het kind: het geeft angst- en schuldgevoelens over het participeren'.

'De handelingen (. . .) passen ons inziens bij de psycho-seksuele ontwikkeling van het zoontje en het dochtertje, zoals die plaatsvond in een permissieve seksuele opvoedingscontext. De handelingen waren van korte duur. (. . .) Zodra de kinderen hun belangstelling verloren, na een halve minuut, hielden ze ermee op en werden ze niet gedwongen door te gaan. De handelingen zijn weliswaar pedagogisch grensverleggend maar niet grensoverschrijdend'.

In ons rapport hebben we gesteld dat vroege seksuele ervaringen een zekere bewustwording oproepen *'die tot verhoogde interesse in seksualiteit en meer geseksualiseerd gedrag kan leiden'*. Volgens ons is dat niet per se een negatief effect. Wij wijzen op een Amerikaans onderzoek over seksueel actieve kinderen in vrije communes, die seksualiteit 'interessant en een bron van plezier' noemen, maar nauwelijks een onderwerp van 'grote zorg'.

Toch kan het enige belasting voor de kinderen in de woongroep vormen 'als zij, door te vertellen over hun ervaringen aan leeftijdgenootjes, afgewezen worden door hun vriendjes en vriendinnetjes op school die dat maar raar vinden of afkeuren'. Als voorbeeld kan genoemd worden dat een kind op school tegen een zoontje uit de woongroep na de perspublicaties van twee jaar geleden zei: 'Jij hebt met je moeder geneukt'. Ouders dienen met deze bijkomende effecten rekening te houden.

Definitie van 'ontucht'

Justitie kwam aanvankelijk – zoals gezegd – tot twintig gevallen van 'ontucht'. Maar daarbij is dan ook een zeer ruime definitie gehanteerd. Uit ons onderzoek blijkt dat het bijvoorbeeld ging om medische handelingen: een zoontje kreeg zelf voor een schrale voorhuid; een moeder raakte de vagina van haar dochtertje aan bij de behandeling van wormpjes. Meestal echter ging het om al dan niet wederzijds strelen en kussen van geslachtsdelen.

Wat is ontucht? Wij spreken van ontucht met een minderjarige door een oudere of volwassene als:

- de jongere niet de vrijheid heeft seksuele handelingen niet te plegen of te dulden en
- de handelingen niet passen bij het psycho-seksuele ontwikkelingsstadium van het kind of de jongere en
- de handelingen van de oudere of volwassene gericht zijn op de eigen lustbevredestiging met voorbijgaan aan de belangen van de jongere en
- de handelingen van de oudere of volwassene geen aannemelijk medisch of pedagogisch doel dienen.

GevalLEN waar deze vier voorwaarden duidelijk afwezig zijn, noemen we geen ontucht. Tussen beide extremen is een grijs middengebied waarin de overgang ligt tussen ontucht en niet ontucht; in dit gebied wordt aan een of meer van de criteria niet of niet helemaal voldaan.

Sommigen zullen in die gevallen wel van strafbare ontucht spreken, anderen niet. Het geval van de Rotterdamse woongroep ligt ons inziens in dit grijze middengebied van de definitie, waarbij wij zelf sterk naar het wit tenderen: geen ontucht.

Wij hebben voor die conclusie vier redenen aan de rechtbank ter overweging gegeven:

- Hoewel in de verklaringen van de kinderen niets te vinden is over de dwang, overreding of misleiding, blijft het mogelijk dat de kinderen niet het gevoel hadden 'nee' te kunnen zeggen. De kans daarop is volgens ons overigens klein gezien de anti-autoritaire opvoeding die de woongroep voorstaat.
- De seksuele handelingen met de kinderen passen bij hun psycho-seksuele ontwikkelingsniveau. Het ging om dingen als 'eens kijken, eens vasthouden, eens voelen, eens ervaren hoe 't voelt'. De ouders waren daarbij redelijk passief.
- Naar onze indruk was er geen sprake van het ongevraagd lijfelijk opdringen aan kinderen van een volwassen seksualiteit. De handelingen waren niet gericht op het verkrijgen van lustgevoelens en orgasme van de volwassenen.
- Uit de verhalen van de kinderen en de ouders blijkt dat de handelingen plaatsvonden met de bedoeling van knuffelen, geborgenheid bieden, spel, bevestigen van positieve lichaamsbeleving en nieuwsgierigheid beantwoorden.

Onze eindconclusie: de kans op schadelijke gevolgen van de seksuele opvoeding is nagenoeg uitgesloten. Wij geven wel een waarschuwing: 'We kunnen niet spreken van grove pedagogische onzorgvuldigheid, maar eerder van een niet kunnen inschatten van de reikwijdte van de gewraakte seksuele handelingen. Niemand kan dat. Ouders kunnen beter te voorzichtig

zijn dan te rigoureus hun goedbedoelde ideeën opdringen aan hun kinderen, omdat we alle subtiele effecten daarvan nog niet precies kennen vanuit de gedragswetenschap'.

Traumatiserend

In het rapport gaan we nog kort in op de algemene opvoedingssituatie in de woongroep. Wij schrijven onder meer dat het niet mag worden uitgesloten dat 'het sekte-achtige karakter van de woongroep met zijn geslotenheid naar buiten toe, zijn verbod op vrije communicatie van de leden van de woongroep met anders-denkenden, de dwangmatige aspecten van de gehanteerde groepsregels (we doelen onder meer op het verplicht verbreken van de huwelijksrelaties en de pogingen om de banden tussen de kinderen en hun natuurlijke ouders te relativeren) traumatiserend kan zijn geweest voor groepsleden die zich niet aan die druk hebben kunnen onttrekken'.

'Het gaat hier echter om volwassen mensen met een merendeels hoog opleidingsniveau, waarvan verwacht kan worden dat zij kunnen beslissen over hun leven en ook andere keuzen hadden kunnen maken dan zich jarenlang te laten indoctrineren door de *Baas*, zoals zij de bewuste man noemen'.

We hebben geen duidelijke aanwijzingen gevonden dat het groepsklimaat schadelijk is voor de kinderen, hoewel sommige getuigen hun bezorgdheid daarover hebben geuit. 'Daar staat tegenover dat kinderen in het algemeen altijd wel iets merken van, en reageren op,' de spanningen tussen hun ouders. Moge de opvoedingsideologie van de woongroep democratisch en anti-autoritair zijn, het is in het belang van de kinderen dat ook de machtsverhoudingen tussen de volwassenen gedecentraliseerd worden'.

De laatste opmerkingen hebben geen strafrechtelijk, maar een moralistisch karakter. Justitie is echter fout geweest met de poging de opvoeding van de woongroep en alles wat daarmee samenhangt in het openbaar aan de kaak te stellen.

De leden hebben ongevraagd veel publiciteit, vaak van zeer intiem karakter, over zich heen gekregen. Het zou best kunnen dat de kinderen daar meer schade van hebben opgelopen dan van de door justitie gelaakte feiten. Zeker met de wetenschap dat de kinderen gedurende de eerste week in het kindertehuis niet wisten wat er eigenlijk aan de hand was.

In dat licht bezien past alleen de typering die de NVSH en het COC na de inval gaven: overheidsterreur. Zij noemden het verontrustend 'dat ontvoering en ingrijpend verhoren van kinderen door de politie blijkbaar aanvaardbaar worden geacht zodra het gaat om een andere samenlevingsvorm dan het traditionele gezin'.